

МЕТОД УМОВНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСІВ ДОВКІЛЛЯ

Розглядається питання визначення економічної вартості ресурсів довкілля методом умовного оцінювання. Викладена суть методу та можливості його застосування.

Ключові слова: вартість ресурсів довкілля, метод умовного оцінювання, готовність платити, неспоживча вартість, тіньова ціна.

Doc. T. Maselko – USUFWT

The contingent valuation of environmental resources

This work deals with the problem of economical value environmental resources and reviews contingent valuation method. There are general considerations and approach to application in this article.

Key words: value environmental resources, contingent valuation method, willingness to pay, non-use value, shadow price.

Один з фундаторів екологічної економіки Герман Дейлі підкреслював, що створена людиною економіка є "вмурованою" в природну екосистему нашої планети і цілком від неї залежить. До недавнього часу масштаби економічної діяльності порівняно з масштабами глобальної екосистеми були незрівнянно малими. Саме тому ми могли не враховувати цей фундаментальний факт як в економічній теорії, так і в повсякденній господарській діяльності.

Необхідність екологізації виробництва була усвідомлена в 60-і роки ХХ ст. Еколого-економічний підхід як науковий напрям ставить за мету погодити екологічні (орієнтовані на збереження цілісності природних систем) та економічні критерії розвитку системи "природа-виробництво".

Замість традиційної економічної ефективності необхідним стає розгляд критерію соціально-еколого-економічної ефективності. Такий підхід не тільки дозволяє повніше враховувати цілі суспільного розвитку, але й знімає основний недолік традиційного визначення ефективності виробництва, що не дає змоги враховувати багато найближчих, не говорячи вже про віддалені соціальні та екологічні наслідки конкретного економічного рішення.

Тому надзвичайно важливим є питання визначення економічної вартості ресурсів довкілля. Суспільну цінність ресурсів визначають на базі тіньових цін. Тіньова ціна це суспільна оцінка продукту або ресурсу, виражена у грошовому вимірі та сформована на базі:

- граничних витрат виробництва необхідного ресурсу;
- вартості імпортованих аналогів на основі еквівалента світових цін;
- величини альтернативної вартості ресурсів, витрачених на виробництво даного продукту.

Однак, як кількісно виміряти естетичну вигоду довкілля або якість води, повітря? Надзвичайно важко виміряти такі цінності, як збереження екосистеми для майбутніх поколінь, як біорізноманіття та інші. Незважаючи на те, що оцінювання екологічних благ становить проблему, економісти розробили загальний метод, який ґрунтується на принципі готовності платити. Це метод умовного оцінювання (contingent valuation method – CVM).

Метод умовного оцінювання шукає вартість довкілля та інших неринкових товарів і послуг шляхом використання методів огляду запитань індиків про цю вартість. В основі умовного оцінювання лежить сценарій. Сценарій описує атрибути товарів чи послуг, які повинні бути оцінені і умови, при яких респонденти повинні вирішити скільки, на їхню думку, вони готові заплатити за описані товари чи послуги, чи, яку компенсацію вони готові прийняти за відсутність цих товарів чи послуг. Опитування може проводитися у вигляді пропонування ціни: "Скільки ви готові заплатити за поліпшення якості повітря, збереження привабливого ландшафту і т.д.?" чи у вигляді референдуму: пропонується одна плата, з якою респондент повинен погодитися чи ні. Далі відповіді аналізуються, використовуючи багатомірні статистичні методи. В результаті отримуємо економічну вартість даного товару чи ресурсу.

Метод умовної оцінки відноситься до методів суб'єктивної оцінки вартості і є потенційно корисним при розгляді таких проблем:

- якість води і повітря;
- водопостачання, покращення санітарних умов;
- ризики для життя і здоров'я;
- відпочинок (включаючи риболовлю, полювання, парки, дику природу);
- збереження природних благ, що важко оцінити, таких як ліси і незаймані території;
- вартість існування біорізноманіття.

CVM має велику потенційну цінність, але вимагає дуже ретельного здійснення. Він пов'язаний з великою кількістю даних, і правильне проведення опитування вимагає великих витрат коштів і часу. Розробка опитувань і інтерпретація їх результатів стали спеціалізованою областю діяльності.

CVM застосовується у разі проблем оцінювання ресурсів довкілля, які не охоплюються іншими методами. В розвинутих країнах CVM використовується для оцінки якості повітря і води, естетичних благ, охорони природи і вартостей існування. У країнах, що розвиваються, цей метод дозволяє отримати важливі відомості про готовність внесення плати в секторі водопостачання і покращення санітарних умов. У нас, на жаль, даний метод поки що не знайшов сфери застосування.

Головний недолік цього методу пов'язаний з тим, що він засновується на думках людей, а не на ринковій поведінці. У відповідях можуть виникнути численні відхилення вартості, однак, деякі з них можна обмежити, якщо не повністю усунути, завдяки ретельній обробці структури опитування. При CVM передбачається, що респонденти розуміють екологічну проблему, що розглядається, і її можливі наслідки для них. Для цього необхідні певний рівень освіти і усвідомлення екологічних проблем.

Отже, CVM є загальним методом оцінювання, що його можна застосовувати як до цінностей довкілля, якими користуються, так і до оцінки неспоживчих вартостей, наприклад, цінності збереження екосистеми для майбутніх поколінь.